

РЕЦЕНЗІЇDOI: doi.org/10.21272/shaj.2018.i31.p.66**OLEXANDR V. PRYN**

PhD (History), Senior Researcher, Vernadsky National Library of Ukraine (Ukraine)

NEW ACADEMIC EDITION ON THE HISTORY OF KNOWLEDGE'S DEVELOPING OF CERAMICS IN THE INSTITUTIONS OF THE UKRAINIAN ACADEMY OF SCIENCES
[monograph review: Viktoriia Kotenko. History of Ukrainian Archaeological Ceramology (1918-1953)]**ПРИНЬ О.В.**Кандидат історичних наук, старший дослідник,
Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського (Україна)**НОВЕ АКАДЕМІЧНЕ ВИДАННЯ З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЗНАТЬ ПРО КЕРАМІКУ В УСТАНОВАХ УАН–ВУАН–АН УРСР**

[Рецензія на монографію: Котенко Вікторія. Історія української археологічної керамології (1918-1953): монографія. Опішне: Українське Народознавство, 2018. 240 с. (Українські керамологічні студії, вип. 16)]

ПРИНЬ А.В.

Кандидат исторических наук, старший исследователь, Национальная библиотека Украины имени В.И. Вернадского (Украина)

НОВОЕ АКАДЕМИЧЕСКОЕ ИЗДАНИЕ ПО ИСТОРИИ РАЗВИТИЯ ЗНАНИЙ О КЕРАМИКЕ В УЧРЕЖДЕНИЯХ УАН–ВУАН–АН УССР

[Рецензия на монографию: Котенко Виктория. История украинской археологической керамологии (1918-1953)]

Інститут керамології створений у 2000 році, є одним із молодих академічних наукових закладів НАН України, що динамічно розвивається та поєднує у своєму колективі досвідчених науковців і перспективних молодих вчених. Наслідком такого поєднання стала активна науково-дослідна та видавнича діяльність інституту. Яскравим прикладом цього є представлена на рецензування монографія.

Монографія “Історія української археологічної керамології (1918-1953)” є першим в Україні систематизованим науковим дослідженням історії розвитку наукових знань про кераміку різних археологічних культур в Україні упродовж 1918-1953 років. Кераміка від неоліту до ранньомодерної доби в історії України та інших країн є важливим індикатором у питаннях з’ясування витоків культурних традицій та міжкультурних зв’язків. Тематика монографічного дослідження відповідає “Основним науковим напрямом та найважливішим проблемам фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2014-2018 роки”, затверджених постановою Президії НАН України від 20.12.2013 № 179.

Авторка поставила перед собою амбітне завдання представити в узагальнюючому вигляді історію української керамології від 1918 до 1953 року, починаючи з моменту створення Української академії наук до повоєнного становлення Інституту археології АН УРСР та кардинальної реформи системи державного управління, зокрема, управління пам’яткоохоронною галуззю. Оскільки історія розвитку знань про українську керамологію

в історії археології ще недостатньо висвітлена і є малодосліджена, то обрана авторкою проблематика є дуже актуальною.

На основі аналізу широкого кола письмових джерел (241 позиція), а також фактів з історії української археології, дослідниці вдалося продемонструвати авторське бачення питання, на основі якого можна відстежити особливості наукового пізнання кераміки, як окремого археологічного джерела та її значимість для археології, історії науки, пам'яткознавства, джерелознавства та інших історичних дисциплін.

Авторкою виокремлено чотири основні хронологічні періоди, в яких відзеркалено суспільно-історичні трансформації в Україні, що вплинули на розвиток української археології як наукової дисципліни та сфери діяльності.

Застосування комплексного підходу до аналізу проблеми з використанням великої кількості джерел дало змогу автору дослідити розвиток керамології через призму історичного розвитку археології в Україні без імперських та радянських ідеологічних штампів.

Структура видання логічно продумана та розподілена за хронологічним принципом. Рецензована монографія складається зі вступу, чотирьох розділів, назви яких повністю відбивають зміст дослідження, висновків, додатків і списку джерел та літератури.

У вступі авторка розкриває актуальність, мету та завдання дослідження, зокрема зібрання всебічної інформації про етапи становлення української археології як середовища для вивчення кераміки; з'ясовує ступінь дослідження давнього гончарства й кераміки як окремого історичного джерела у науковій літературі вказаного періоду; обґрунтовує хронологічні межі дослідження; надає загальну характеристику українських археологічних академічних видань; з'ясовує особливості наукового опрацювання кераміки у періоди діяльності різних інституцій у структурі Академії наук України тощо.

У першому розділі приділено увагу огляду історіографії означеної проблеми та характеристиці достовірності джерел, використаних у дослідженні. Дослідниця зауважує, що у вітчизняній науці сформувалася потужна джерельна база для порушення питання про історію дослідження окремої категорії археологічного матеріалу – давньої кераміки, яка часто виступає масовим матеріалом, що є вирішальним у визначенні хронології пам'ятки та етнічної приналежності давнього населення. Стисло розглянуто становлення археологічної науки у найбільших наукових центрах країни: Харкові, Одесі, Полтаві, Києві та формування археологічних установ УАН–ВУАН.

Другий розділ “Давня кераміка в наукових працях періоду діяльності Всеукраїнського археологічного комітету”, у якому висвітлено видавничу діяльність комітету та охарактеризовано виконані тематичні роботи з дослідження пам'яток археології, зокрема вивчення керамічних решток. Детально аналізується видавнича діяльність ВУАКу, заснування нових видань, в яких публікуються результати археологічних досліджень, зокрема, “Трипільська культура на Україні” (1926), “Коротке звітлення Всеукраїнського археологічного комітету” (1926, 1927), “Записки Всеукраїнського археологічного комітету” (1930), “Хроніка археології та мистецтва” (1930, 1931).

Третій розділ “Дослідження археологічної кераміки в період діяльності Інституту історії матеріальної культури Академії наук УРСР” присвячено дослідженню археологічної кераміки у період діяльності Інституту історії матеріальної культури Академії наук УРСР під час трансформації науково-дослідних установ ВУАН та масових репресій серед української інтелігенції 1930-х років. Розгортання справи “СВУ” і, як наслідок, згортання роботи установ історичного профілю у СІМК–ІІМК та масові переслідування археологів 1934-1938 років фактично знівелювали успіхи

української археології, отриманий з середини 1920-х років. Зазнають репресій та гонінь: М. Рудинський, В. Грінченко, М. Макаренко, Ф. Козубовський, Т. Тесля, К. Коршак, П. Курінний, В. Козловська та ін.

У четвертому розділі “Давня кераміка у виданнях Інституту археології АН УРСР (від заснування до початку 1950-х років)” розглядається дослідження стародавньої кераміки у виданнях Інституту археології АН УРСР (1938-1953) від початку його створення до перших ґрунтовних повоєнних досліджень на теренах України. Дослідниця робить цілком слушний висновок, що у статтях дослідників міститься достатньо інформації про давню кераміку, яка розширила її інформативний потенціал, і це спонукало науковців до подальших пошуків з метою з’ясування технології та особливостей давнього гончарства, що і створило підвалини сучасних керамологічних студій.

Монографія написана на високому професійному рівні, її основні положення, висновки є науково обґрунтованими та актуальними. Завершуючи огляд праці, слід відзначити важливий внесок, зроблений В.В. Котенко, у вивчення та дослідження проблеми історії української археологічної керамології. Це видання спонукає до ґрунтовних роздумів та дискусій, що тільки підкреслює беззаперечну цінність цього наукового дослідження з історії української керамології.

Окрім ґрунтового монографічного дослідження слід визначити прекрасно поданий матеріал та інформативні ілюстрації спеціалізованих видань, фото кераміки та дослідників археологічної спадщини, що реально унаочнюють сприйняття поданого матеріалу.

Ця монографія, без сумніву, є першим узагальнюючим виданням в сучасній українській історіографії, що висвітлює історію української археологічної керамології у період з 1918 до 1953 року, та буде вкрай корисним науковцям: історикам, археологам, керамологам, пам’яткоохоронцям, пам’яткознавцям, історикам науки та дослідникам історії музейної справи, широкому колу читачів, які цікавляться історією та охороною культурної спадщини України.